

FAKULTETA ZA UPRAVO

USTAVNO PRAVO

prof. dr. Rudi Kocjančič

doc. dr. Alenka Kuhelj

as. mag. Dušan Štrus

Splošna opredelitev ustavnega prava

- Izvor in razvoj ter pojem ustavnega prava
- Ustava kot večpomenski akt
- Značilnejše in pomembnejše ustavne ureditve
- Ustavna ureditev Jugoslavije in Slovenije
- Osamosvajanje Slovenije in sprejem ustave

Ustavna ureditev Republike Slovenije

- Temeljne značilnosti in splošne določbe Ustave Republike Slovenije
- Človekove pravice in temeljne svoboščine
- Gospodarska in socialna razmerja
- Državna ureditev
- Lokalna samouprava
- Javne finance
- Ustavnost in zakonitost, Ustavno sodišče, Postopek za spremembo ustave

Pravni viri ustavnega prava

- ustava
- zakoni
- poslovniki
- sodbe
- podzakonski akti
- ustavni običaji
- Uredbe z zakonsko močjo

II. Ustava kot večpomenski akt

- politični akt
- najvišji, temeljni pravni akt
- sociološki pomen ustave

Ustava kot pravni akt

- v materialnem pomenu
- v formalnem pomenu (postopek, oblika, moč)
- najsplošnejši, najabstraktnejši, najvišji, temeljni pravni akt

V. Osamosvajanje Slovenije in sprejem ustave

- 7., 8. stol. - Samova država, Karantanija
- 1848 – pomlad narodov, program Zedinjene Slovenije
- 1918 – Majniška deklaracija
- država in Kraljevina SHS
- FLRJ, SFRJ

Razpis in izvedba plebiscita

- zakon o plebiscitu o samostojnosti in neodvisnosti RS
- pismo o dobri nameri
- deklaracija o spoštovanju temeljnih konvencij Sveta Evrope
- 23. dec. 1990 - plebiscit: 88,5% vseh volivcev ZA

Temeljni osamosvojitveni dokumenti

- feb 1991 – resolucija o predlogu za sporazumno razdružitev SFRJ
- ustavni amandmaji – npr. prenos suverenih pravic, nov grb in zastava
- 25. junij 1991 – **temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti RS**; nadustavni pomen, preneha veljati ustava SFRJ
- deklaracija ob neodvisnosti – obvestilo javnosti

Osamosvojitvev in sprejem ustave

- 23. dec. 1991 – sprejem ustave
- mednarodno priznanje
- članstvo v OZN in Svetu Evrope
- kontinuiteta

II. del

**USTAVNA UREDITEV
SLOVENIJE**

I. Temeljne značilnosti in splošne določbe ustave RS

- materija ustave: državna ureditev in ČPTS
- najprej osebne in politične pravice, kasneje ekonomske, socialne, kulturne ipd

Struktura in sistematika ustave

- preambula
 - ni v obliki členov, slovesna
 - opira se na temeljno ustavno listino
 - izhodišče: ČPTS, samoodločba, večstoletni boj Slovencev
 - programski, ideološki in deklarativni značaj
 - pravno ne obvezuje

- Normativni del – 174. členov
 - splošne določbe
 - ČPTS
 - gospodarska in socialna razmerja
 - državna ureditev
 - lokalna samouprava
 - javne finance
 - ustavnost in zakonitost
 - ustavno sodišče
 - postopek za spremembo ustave
 - prehodne in končne določbe

Splošne določbe URS

- opredeljujejo kakovost, naravo, obliko RS
- temeljna pravno-politična načela in norme
- deklarativne, programske narave

/

- demokratska republika
- pravna država
- socialna država
- državljansko načelo in pravica do samoodločbe
- načelo ljudske suverenosti

- načelo delitve oblasti
- prenos suverenosti na mednarodne organizacije
- ozemeljsko enotna in nedeljiva država
- državni in narodni simboli
- država in verske skupnosti – načelo laičnosti

- mednarodne pogodbe
- uradni jezik / uradni jeziki
- državljanstvo RS
 - po rodu, z rojstvom v RS, naturalizacija, mednarodna pogodba

II. Človekove pravice in temeljne svoboščine

- Deklaracija o pravicah človeka in državljana v Franciji
- ustava ZDA 1787
- človekove pravice izhajajo iz človekovega dostojanstva

Splošne določbe o ČPTS

ENAKOST PRED ZAKONOM

- ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj...
- določenost postopkov

URESNIČEVANJE IN OMEJEVANJE PRAVIC

- uresničujejo se neposredno na podlagi ustave
- omejene s pravicami drugih
- omejevanje izjemoma (obramba države, javni red ipd)

ZAČASNA RAZVELJAVITEV IN OMEJITEV PRAVIC

- izjemoma v vojnem in izrednem stanju
- le za čas trajanja in v obsegu, ki ga tako stanje zahteva

- nekaterih ČPTS ni mogoče razveljaviti oz. omejiti:
 - nedotakljivost življenja,
 - prepoved mučenja,
 - varstvo dostojanstva,
 - domneva nedolžnosti,
 - načelo zakonitosti,
 - pravna jamstva v kazenskem postopku,
 - svoboda vesti

Razvrstitev in predelitev ČPTS

- **pravice negativnega statusa** – preprečujejo poseg državnih organov
- **pravice pozitivnega statusa** – od države se lahko zahteva storitve
- **pravice aktivnega statusa** – omogočajo sodelovanje pri urejanju javnih zadev

Klasična razvrstitev pravic in svoboščin:

- osebne
- politične
- gospodarske in socialne
- izobraževalne pravice ter svoboda znanosti in umetnosti
- posebne pravice narodnih skupnosti in njihovih pripadnikov

Osebnostne pravice in svoboščine

- varujejo enkratnost in celovitost človeka
- najstarejše
- izjemoma nosilec državljan
- pravice negativnega statusa

- nedotakljivost človekovega življenja
- prepoved mučenja
- odreditev in trajanje pripora
- varstvo človekove osebnosti in dostojanstva

- domneva nedolžnosti
- pravna jamstva v kazenskem postopku
 - čas za obrambo, navzočnost, možnost izvajanja dokazov, ni dolžan izpovedati v svojo krivdo
- prepoved sojenja o isti stvari

- svoboda gibanja
 - izjeme: kazenski postopek, nalezljive bolezni, javni red, obramba države
- nedotakljivost stanovanja
 - izjeme: storilec KD, zavarujejo ljudi in premoženje
- varstvo tajnosti pisem in drugih občil
 - pismo, telefon, telefaks, email

Politične pravice in svoboščine

- **svoboda izražanja**
- **pravica do zbiranja in združevanja**
- **volilna pravica**
- **pravica do ugovora vesti**

Gospodarske pravice in svoboščine

- v ČPTS in GSR
- **pravica do zasebne lastnine in dedovanja**
- **pravica do socialne varnosti**

- **svoboda dela**
 - dostop do vsakega delovnega mesta, prosta izbira zaposlitve, prepoved prisilnega dela
- **zakonska zveza in družina**
- **pravice in dolžnosti staršev**
- **svobodno odločanje o rojstvih otrok**
- **pravice otrok**

Izobraževalne pravice ter svoboda znanosti

- **izobrazba in šolanje**
- **avtonomnost univerze in drugih visokih šol**
- **pravice iz ustvarjalnosti**

Posebne pravice narodnih skupnosti

- uporabljajo narodne simbole, jezik
- izobraževanje,
- gojijo odnose z matično državo
- absolutni veto
- romske skupnosti

Pravno varstvo ČPTS

SODNO VARSTVO

- enako varstvo pravic
- brez nepotrebnega odlašanja
- javno sojenje

- pravna sredstva
- kazenskopravno varstvo
- civilnopravno varstvo
- upravnopravno varstvo

USTAVNOSODNO VARSTVO

- ustavna pritožba

MEDNARODNOPRAVNO VARSTVO

- splošna deklaracija o človekovih pravicah
- evropsko sodišče za človekove pravice

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

- neformalna oblika varstva ČPTS
- izvoli ga DZ z absolutno 2/3 večino
- postopek ni formaliziran
- opozarja, poroča DZ-ju

III. Gospodarska in socialna razmerja

- programske določbe
- določbe s to vsebino v II. in III. poglavju ustave
- razlika v pravnem varstvu

- varstvo dela
- lastnina
- razlastitev
- javno dobro in naravna bogastva
- varstvo zemljišč

- zdravo življenjsko okolje
- varovanje naravne in kulturne dediščine
- svobodna gospodarska pobuda
- pravica do stavke
- primerno stanovanje

IV. Državna ureditev

- Državni zbor
- Državni svet
- Predsednik republike
- Vlada
- Uprava, obramba države, sodstvo, državno tožilstvo, odvetništvo in notariat

Državni zbor

- predstavniško telo
- predstavlja ljudstvo kot celoto
- opravlja zakonodajno, volilno in nadzorno funkcijo
- enodomnost ali dvodomnost

Sestava in mandatna doba:

- 90 poslancev (88 + 2)
- Mandat 4 leta – do prve seje novega DZ

VOLITVE

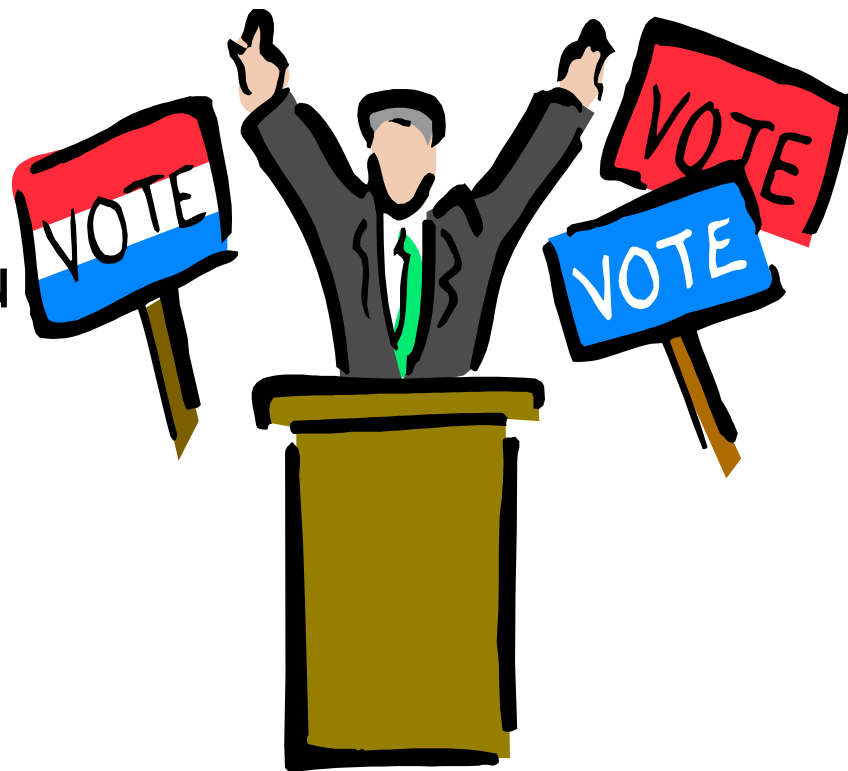
- izraz ljudske suverenosti
- demokratično oblikovanje državnih organov
- legitimnost izvajanja oblasti

Volilna pravica

- aktivna /pasivna VP
- splošna VP:
 - 18 let, poslovna sposobnost
 - Mladost, duševna bolezen

Sistemi razdelitve mandatov

- močan vpliv na zastopanost strank v predstavniškem telesu
- večinski
- proporcionalni

VEČINSKI SISTEM

prednosti

- enostaven.
- močne in stabilne vlade
- enaka zastopanost volilnih okrajev
- personalizacija.
- predvolilne koalicije
- Zmaga - oblast - odgovornost

slabosti

- majhna proporcionalnost
- izgubljeni glasovi
- predstavljanje volilnih okrajev
- prioriteta najmočnejše stranke
- Polarizacija na dva bloka.

PROPORCIONALNI SISTEM

prednosti

- Sorazmerna razdelitev mandatov
- Tudi manjše stranke lahko pridejo v parlament.
- politična napetost manjša
- glasovi se ne izgubljajo
- ni polarizacije
- prilagajanje

slabosti

- večje število strank
- zmanjšuje trdnost vlad
- koalicije šele po volitvah
- nejasna odgovornost
- ni personalizacije

Deljeno	A	B	C	D
1/1	300.000 1. mandat	250.000 2. mandat	100.000 5. mandat	50.000 11. mandat
1/2	150.000 3. mandat	125.000 4. mandat	50.000 12. mandat	25.000
1/3	100.000 6. mandat	83.000 7. mandat	33.333	16.666
1/4	75.000 8. mandat	62.500 9. mandat	25.000	12.500
1/5	60.000 10. mandat	50.000	20.000	10.000

Volilne enote

- območja, na katera se razdeli celotno volilno območje.
- gerrymandering
- 8 VE in v vsaki od njih 11 okrajev.
- 2 posebni VE.

**Volilna enota 1:
KRANJ**

**Volilna enota 5:
CELJE**

**Volilna enota 7:
MARIBOR**

**Volilna enota 8:
PTUJ**

**Volilna enota 3:
LJUBLJANA
CENTER**

**Volilna enota 4:
LJUBLJANA
BEŽIGRAD**

**Volilna enota 6:
NOVO MESTO**

**Volilna enota 2:
POSTOJNA**

Razdelitev poslanskih sedežev

- načelo sorazmernega predstavnštva
- 4% volilni prag
- volivci odločilen vpliv na dodelitev mandatov

- dve ravni delitve mandatov
- personalizacija: delež glasov

Pristojnosti DZ

Zakonodajna funkcija:

- sprejema ustavo
- sprejema zakone in druge splošne akte,
- sprejema svoj poslovnik,
- sprejema državni proračun,
- ratificira mednarodne pogodbe,
- razpisuje referendum.

Volilna funkcija:

- vlada, ustavno sodišče, sodišča, guverner centralne banke, računsko sodišče itd.

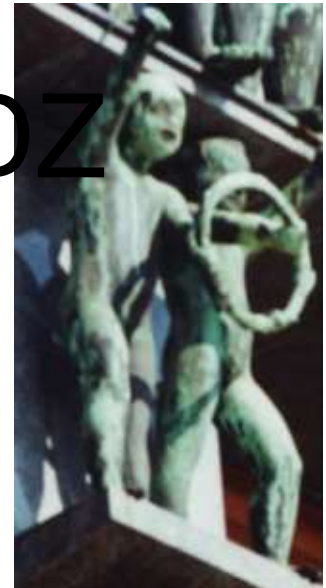
Nadzorna funkcija:

- parlamentarna preiskava,
- vprašanja, interpelacija
- (ne)zaupnica vladi,
- ustavna obtožba.

Druge pristojnosti

- razglasitev vojnega in izrednega stanja
- uporaba obrambnih sil.
- odloča o poslanski in sodniški imuniteti

Način dela in odločanja DZ

- **Redna / izredna zasedanja**
- Sklepčnost: večina poslancev.
- Odločanje: relativna / absolutna, navadna / kvalificirana večina

Sprejemanje zakonov in drugih aktov državnega zbora

- Zakon predlaga:
 - vlada,
 - poslanec,
 - 5000 volivcev,
 - državni svet.
- sestava: naslov zakona, uvod, besedilo členov in obrazložitve
- trofazni postopek

Posebni postopki

- **Nujni postopek**
 - interesi varnosti, obrambe države
 - odprava posledic naravnih nesreč
 - preprečitev težko popravljive posledice za delovanje države
- **Skrajšani postopek**
 - manj pomembne zadeve

Državni proračun

- dve fazi: **predstavitev** in **odločanje**
- amandmaji: **pravilo o ravnovesju** med izdatki in prejemki,

rebalans

spremembe proračuna

zaključni račun

Promulgacija, publikacija

- razglašča predsednik republike
- v osmih dneh po sprejemu
- objava
- vacatio legis - 15 dni

Zakonodajni referendum

- oblika neposrednega odločanja volivcev
- odločanje: "da" ali "ne" ; "za" ali "proti".
- državni zbor, 1/3 poslancev, državni svet ali 40.000 volivcev.
- predhoden ali naknaden
- večina volivcev, ki so glasovali.

Parlamentarna preiskava

- o zadevah javnega pomena
- DZ, tretjina poslancev ali na zahtevo DS
- preiskovalna komisija
- podobnost s sodstvom

Vodstvo DZ

predsednik

trije podpredsedniki

- dva pozicijska in en opozicijski

Kolegij predsednika DZ

- sestava: predsednik in podpredsednik DZ, vodje PS in poslanca narodnih skupnosti
- poseben način odločanja
- Odloča o:
 - predlogu za sprejem zakona po nujnem in skrajšanem postopku,
 - predlogu za predhodno obravnavo zakona,
 - času trajanja seje DZ,
 - številu mest posameznih PS v delovnih telesih,
 - sestavi delegacij DZ v mednarodnih telesih,
 - program dela in terminski program DZ.

Imuniteta poslancev

- pravna neodgovornost in pravna nedotakljivost
- neodvisno in nemoteno delo parlamenta
- materialna / procesna
- poklicna (indemnitetna) / nepoklicna
- absolutna / relativna

Nezdružljivost funkcij

- poslanec,
- član državnega sveta,
- predsednik republike,
- državni tožilec in sodnik ustavnega sodišča
- člani vlade, računskega sodišča, varuh človekovih pravic

Državni svet

- zastopstvo nosilcev socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov
- deluje v okviru zakonodajne funkcije

Volitve članov državnega sveta

- 40 članov
 - Delodajalci (4)
 - Delojemalci (4)
 - Kmetje, obrtniki in sam. poklici (4)
 - Negospodarske dejavnosti (6)
 - Lokalni interesi (22)
- Mandat 5 let
- posredne volitve
- posebna volilna telesa

Pristojnosti Državnega sveta

- zakonodajna iniciativa,
- mnenja DZ-ju
- odločilni veto,
- zahteva razpis zakonodajnega referendumu,
- zahteva parlamentarno preiskavo
- zahtevati od ustavnega sodišča presojo ustavnosti in zakonitosti

- poslovnik DS
- predsednik in podpredsednik
- interesne skupine
- častna funkcija

Predsednik republike

- individualni organ
- funkcije reprezentativne narave:
 - predstavlja Republiko Slovenijo,
 - je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil,
 - razglašá zakone,
 - uredbe z zakonsko močjo,
 - razpisuje volitve v DZ in razpušča DZ,
 - predlaga državne funkcionarje,
 - imenuje veleposlanike, sprejema poverilna pisma
 - odloča o pomilostitvah ter podeljuje odlikovanja in častne naslove

- politično neodgovoren
- izvolitev le dvakrat zaporedoma
- nadomešča ga predsednik DZ
- mnenje DZ o posameznem vprašanju

Volitve predsednika republike

- neposredne, splošne
- razpiše predsednik DZ
- dvokrožni večinski volilni sistem.

Vlada in njen položaj

- nosilec izvršilne oblasti
- vrh izvršilne funkcije in najvišji organ državne uprave
- neodvisna, odgovorna parlamentu
- politično telo
- sestavljena iz ministrov (dvojna vloga)

Sestava vlade

- predsednik in ministri (dva brez resorja)
- minister:
- en državni sekretar
- generalni direktorji

Funkcije vlade

• izvršilna / upravna funkcija

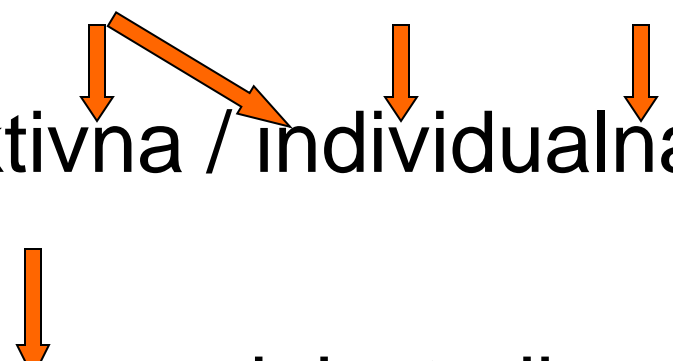
- zastopa RS
- predlaga zakone, izdaja akte
- koordinira in nadzira delo ministrstev

Oblikovanje vlade

- predsednika vlade voli DZ na predlog predsednika republike
- predsednik vlade predloži ministre v imenovanje državnemu zboru
- Hearing
- imenovanih več kot dve tretjini ministrov

Položaj in odgovornost vlade

- politična / kazenska / civilna.

- kolektivna / individualna
-
- The diagram consists of four orange arrows. One arrow points from the word 'kolektivna' to the word 'individualna'. A second arrow points from the word 'individualna' to the word 'z vlado' in the following bullet point. A third arrow points vertically down from the word 'kolektivna'. A fourth arrow points vertically down from the word 'individualna'.

- z vlado padejo tudi vsi ministri; le odstop lahko ministra reši odgovornost

Odgovornost vlade DZ

- (ne)zaupnica vladi
- konstruktivna nezaupnica.
- Interpelacija
- poslanska vprašanja

Pravodosni sistem

- sodišča
- državna tožilstva
- odvetništvo
- notariat
- državno pravobranilstvo

7. Sodstvo

- načelo samostojnosti in neodvisnosti
- načelo volilnosti
- načelo trajnosti
- načelo imunitete
- načelo nezdružljivosti
- načelo javnosti
- načelo demokratičnosti
- načelo instančnosti

- tretja veja oblasti
- okrajna, okrožna, višja sodišča
- Vrhovno sodišče RS
- specializirana sodišča
- sodniki porotniki

8. Državno tožilstvo

- pregon storilcev kaznivih dejanj
- imenuje vlada
- razmerje nadrejenosti
- načelo evokacije

Državno pravobranilstvo

- zastopanje države pred sodiščem
- pred upravnimi organi - pooblastilo

9. Odvetništvo

- svoboden poklic
- Odvetniška zbornica Slovenije
- zastopa, svetuje, zagovarja stranke
- sestavlja listine

Notariat

- javna služba
- notarski zapisi, potrdila, zapisniki - javne listine
- Notarska zbornica Slovenije

V. LOKALNA SAMOUPRAVA

- naselje
- prebivalci
- skupne potrebe

Načela LS

- avtonomija
- samostojnost
- decentralizacija
- demokracija

Pogoji LS

- osnovna šola
- zdravstveni dom
- komunalna opremljenost
- trgovina z živili in mešanim blagom
- poštne storitve
- hranilnica ali banka
- knjižnica
- prostori za upravno dejavnost
- 5000 prebivalcev*

Nastanek občine

- predhodni postopek z referendumom
- zakonodajni postopek
- postopek konstituiranja

Naloge občine

- upravlja občinsko premoženje
- skrbi za lokalne javne službe
- načrtuje prostorski razvoj
- pospešuje razvoj
- ureja komunalno dejavnost

Organi občine

- občinski svet
- župan
- nadzorni odbor

Pokrajine

- lokalne zadeve širšega pomena
- prostovoljno?
- število?
- povezovanje občin

VIII. USTAVNO SODIŠČE

- najvišji organ za:
 - varstvo ustavnosti in zakonitosti ter
 - človekovih pravic in temeljnih svoboščin
- 9 članov
- izvoli DZ na predlog predsednika republike
- mandat 9 let; ni dopuščena ponovna izvolitev
- vsaj 40 let star pravni strokovnjak
- predsednik US: 3 leta

Pristojnosti US

- skladnost nižjih pravnih aktov z višjimi
- ustavne pritožbe
- spori glede pristojnosti
- obtožba predsednika republike
- protiustavnost delovanja političnih strank

Pravne posledice kontrole ustavnosti

- zakon razveljavi
- podzakonske predpise odpravi ali razveljavi

IX. POSTOPEK ZA SPREMEMBO USTAVE

- dve fazi
- predlog: 20 poslancev, vlada, 30.000 volivcev
- odloča DZ z relativno in absolutno 2/3 večino
- referendum - 30 poslancev

Repetitio est mater studiorum...

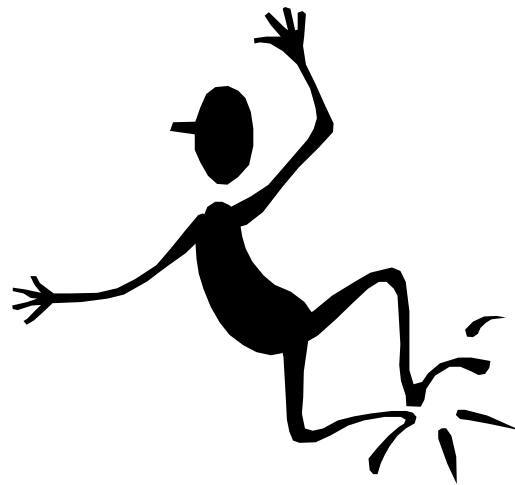
LITERATURA:

- Ustavno pravo Slovenije

ZA VEDOŽELJNE:

- Državna ureditev Slovenije
- Ustavna ureditev Slovenije

- dusan.strus@ds-rs.si

Želim vam veliko
uspeha na izpitu.